



**Dienst Publiek en
Communicatie**

Contact
gedragsteam@minaz.nl

Datum
Juni 2023

bijlage

Richtlijnen voor driveranalyses behorende bij de rijksbrede raamovereenkomst Kwantitatief communicatieonderzoek

Beste gedragscollega,

Hierbij bieden wij onze **richtlijnen voor het uitvoeren van driveranalyses op gedrag(sintentie)** aan. Deze richtlijnen vormen samen met de vragenlijst voor het meten van gedragsbepalers uit CASI de handreiking voor kwantitatief gedragsonderzoek.

Deze handreiking is bedoeld als hulpmiddel in de uitvoeringsfase van kwantitatief gedragsonderzoek en wordt onder andere gebruikt in de rijksbrede raamovereenkomsten voor Kwantitatief communicatieonderzoek en Campagne-effectonderzoek.

Deze richtlijnen bevatten de voorkeuren van Dienst Publiek en Communicatie (DPC) voor wat betreft driveranalyses en enkele aandachtspunten daarbij. Uiteraard is het voor onderzoeksbureaus mogelijk om onderbouwd en in overleg van de beschreven aanpak af te wijken.

De richtlijnen zijn oorspronkelijk ontwikkeld door DPC in nauwe samenwerking met DVJ Insights in het kader van de doorontwikkeling van het campagne-effectonderzoek. De richtlijnen zullen periodiek worden aangepast op basis van praktijkervaringen en adviezen van bureaus en experts.

Contactpersoon voor deze richtlijnen is **Joost Loef** van **Dienst Publiek en Communicatie**. Voor vragen kunt u contact opnemen via gedragsteam@minaz.nl.

Met vriendelijke groet,

Joost Loef
Senior adviseur gedrag en communicatie
Dienst Publiek en Communicatie

Richtlijnen voor driveranalyses op gedrag(sintentie)

Dienst Publiek en
Communicatie

Datum
Juni 2023

Om met een communicatieve interventie zo effectief mogelijk het gewenste gedrag van de doelgroep te kunnen sturen, kan er vooraf besloten worden tot het uitvoeren van een kwantitatief gedragsonderzoek.

Het doel van een dergelijk onderzoek is om te achterhalen welke gedragsbepalers uit CASI de sterkste invloed hebben op het gewenste gedrag of de intentie daartoe. Met de uitkomsten van het onderzoek kan de interventie zo worden opgezet dat deze inspeelt op een beperkt aantal belangrijke gedragsbepalers om zo een wezenlijke gedragsverandering onder de doelgroep teweeg te brengen.

Het identificeren van de meest invloedrijke gedragsbepalers gebeurt via zogenaamde 'driveranalyses'. Deze richtlijnen bevatten informatie over de wijze waarop deze analyses worden aangepakt.

1 Variabelen

De afhankelijke variabele(n) is/zijn gedragsintentie en/of zelf gerapporteerd gedrag. Zelf gerapporteerd gedrag kan zowel op één specifieke gedraging betrekking hebben, of een somscore zijn van meerdere gedragingen die allen gewenste uitkomsten zijn.

Als gedragsintentie en zelfgerapporteerd gedrag in een gezamenlijke analyse worden meegenomen, moet gebruik worden gemaakt van twee meetmomenten: één voor gedragsintentie (en de overige onafhankelijke variabelen), en één daarna voor daadwerkelijk uitgevoerd gedrag (onder dezelfde respondenten als de eerste meting).

De onafhankelijke variabelen worden gevormd door de 9 CASI-gedragsbepalers. De CASI-gedragsbepalers worden gemeten via een standaard vragenlijst, met, waar nodig, aangepaste en/of extra vraagstellingen die aansluiten op het specifieke gedragsvraagstuk. Het aantal variabelen dat mee gaat in de analyses is groter dan het aantal CASI-gedragsbepalers, zie onderstaande tabel.

CASI-gedragsbepaler	Onafhankelijke variabele	Toelichting
Weerstand	Drie typen weerstand: aversie, scepsis en inertia	Aversie en scepsis vragen een andere aanpak dan inertia; wel checken of de onderlinge correlaties niet te hoog zijn
Zelfbeeld	Zelfbeeld	
Automatische reacties en onbewuste associaties	Keuze voor automatisch (AR1) of gewoontegedrag (GW1) via stellingvragen (of verschil in reactietijden bij inzet van een SC-IAT)	Er zit theoretisch een onderscheid tussen automatisch en gewoontegedrag. Het is lastig om vooraf te voorspellen welke stellingen goed dit construct meten en daar kun je op basis van data-analyse nog nadere keuzes in maken.

CASI-gedragsbepaler	Onafhankelijke variabele	Toelichting
Emoties	Max. 6 emoties: de 3 meest passende emoties uit de Max Diff plus de 3 emoties die het sterkst samenhangen met gedrag(sintentie)	Niet alle emoties kunnen worden meegenomen in de analyses. Met deze richtlijn selecteer je de (potentieel) meest kansrijke emoties.
Sociale omgeving	Twee typen normen: injunctieve norm en descriptieve norm	Het is vooraf lastig te voorspellen welke van de 'peer' groepen het meest invloedrijk zijn. Data-analyse kan ondersteunen bij het maken van keuzes hierin.
Fysieke omgeving	Fysieke omgeving	
Kunnen	Onderscheid maken in capaciteiten, middelen en eigen effectiviteit	Capaciteiten en middelen vragen een andere aanpak dan eigen effectiviteit.
Kennis	Keuze voor telling van correcte kennis of specifieke kenniselementen	Afhankelijk van het gedragsvraagstuk en data-analyse kunnen hier nadere keuzes in gemaakt worden.
Houding	Onderscheid maken in houding en risicoperceptie. Bij houding keuze tussen overall en/of specifieke voor- en nadelen van gedrag. Bij risicoperceptie keuze tussen overall of specifiek(e) risico-element(en) (ernst, kans, respons-effectiviteit)	Afhankelijk van het gedragsvraagstuk en data-analyse kunnen hier nadere keuzes in gemaakt worden.

Dienst Publiek en
Communicatie

Datum
Juni 2023

2 Meetschalen

Voor het meten van gedragsintentie en de CASI-gedragsbepalers wordt veelal gebruik gemaakt van Likert-schalen. Hiervoor wordt standaard uitgegaan van vijfpuntsschalen. Uitzonderingen hierop zijn:

- Voor de CASI-gedragsbepalers is het soms conceptueel gezien (wegens een beperkt aantal mogelijke antwoordcategorieën) beter om voor een driepuntsschaal of dichotome variabele te kiezen.
- Voor gedragsintentie kan ook met een zevenpuntsschaal worden gewerkt, indien verwacht wordt dat vrijwel iedereen een antwoord aan dezelfde zijde van de schaal geeft (om zo alsnog meer variatie te krijgen).
- Voor de CASI-gedragsbepaler emoties wordt gebruikgemaakt van een MaxDiff meting en de gedragsbepaler automatische reacties en onbewuste associaties kan ook gemeten worden via een Single Category-Implicit Association Test (SC-IAT).

3 Validatie van constructen en assumpties

Bij het bepalen van de constructen is de operationalisatie van CASI-gedragsbepalers zoals vermeld in de tabel leidend, mits de data dit toelaat. Bij de

uiteindelijke keuze welke items een bepaald CASI construct vormen, kijken we daarom in de analyses naar multicollineariteit, de onderliggende datastructuur en betrouwbaarheid. Dit is vaak een iteratief proces.

Dienst Publiek en
Communicatie

Datum
Juni 2023

Multicollineariteit. Als de onderlinge correlaties tussen onafhankelijke variabelen 0,7 of hoger zijn - als vuistregel om multicollineariteit te identificeren - dan geeft dit aan dat deze gedragsbepalers dusdanig sterk samenhangen dat hun afzonderlijke effecten op gedrag(sintentie) in een driveranalyse niet op betrouwbare wijze vastgesteld kunnen worden. Dan zal een beargumenteerde keuze (zo mogelijk met theoretische grondslag) tussen de (te) sterk samenhangende gedragsbepalers gemaakt moeten worden of kan er (eveneens beargumenteerd) een samengestelde variabele aangemaakt worden. In beide gevallen is wel voorzichtigheid geboden bij het interpreteren van de onderzoeksresultaten.

Onderliggende structuur van de data. Sommige CASI-gedragsbepalers worden via meerdere 'items' in de vragenlijst bevroegd. Ook al horen deze items vanuit sociaal-wetenschappelijk perspectief bij een specifieke CASI-gedragsbepaler, zie je bij de praktische toepassing in een gedragonderzoek dat sommige items ook wel bij andere dan de beoogde CASI-gedragsbepaler kunnen passen en dat sommige CASI-gedragsbepalers voor respondenten erg op elkaar lijken. Om meer inzicht te krijgen in de onderliggende structuur van de data adviseren wij daarom om een exploratieve factoranalyse uit te voeren. Daaruit blijkt welke vraagitems vanuit de patronen in de data onderliggende constructen lijken te meten. In de vragenlijst CASI-gedragsbepalers staat al aangegeven welke vragen en items in analyses van gedragsonderzoek soms bij andere dan de beoogde CASI-gedragsbepalers ingedeeld worden. De uitkomsten van de exploratieve factoranalyse kunnen dus gebruikt worden om bepaalde items toe te voegen of weg te laten in de constructen/operationalisatie van CASI-gedragsbepalers voor een specifiek gedragsvraagstuk.

Betrouwbaarheid. Voor alle onafhankelijke variabelen die meegaan in de driveranalyses dient via Cronbach's Alpha's, een statistische maat voor betrouwbaarheid, te worden bekeken of de beoogde items binnen een construct onderling wel voldoende samenhang vertonen om gezamenlijk het achterliggende construct te mogen vertegenwoordigen. De vuistregel hierbij is dat de Cronbach's Alpha 0,7 of hoger moet zijn om afzonderlijke items samen te mogen nemen in één construct. Hier kan wat soepeler mee omgegaan worden indien het construct slechts uit enkele (2-3) items bestaat - in dergelijke gevallen vallen Cronbach's Alpha's doorgaans automatisch lager uit. De Cronbach's Alpha kan verbeterd worden door items weg te laten of toe te voegen (mede op basis van de uitkomsten van de factoranalyses).

Afwijkingen van de standaardopzet en keuzes in de analyse gebeuren altijd in overleg.

4 Analyse van verbanden

Voor het uitvoeren van driveranalyses hanteren we als vuistregel dat er 20-30 waarnemingen per variabele nodig zijn (waarbij interacties tussen variabelen ook meegeteld moeten worden). Als er 25 variabelen (incl. eventuele interacties) in de analyse worden opgenomen, dan heb je dus tenminste een steekproef van $n=500$ waarnemingen nodig.

Om te analyseren welke gedragsbepalers in verband staan met gedrag(sintentie) en hoe sterk deze verbanden zijn, kan gebruik worden gemaakt van (een vorm

van) regressie-analyse of SEM (structural equation modeling). De laatstgenoemde techniek heeft vooral een meerwaarde ten opzichte van regressie-analyse indien de wens bestaat om indirecte effecten te toetsen. Bijvoorbeeld als 'praten over het gewenste gedrag' als een mogelijke voorbode van gedrag(sintentie) wordt gezien, kan worden geanalyseerd welke gedragsbepalers direct gedrag(sintentie) beïnvloeden, en welke dat indirect via praten doen.

**Dienst Publiek en
Communicatie**

Datum
Juni 2023

Als zowel gedragsintentie als zelf gerapporteerd gedrag gemeten zijn, kan een onderscheid worden gemaakt tussen gedragsbepalers die direct een invloed op gedrag uitoefenen en gedragsbepalers die eerst de intentie tot gedrag beïnvloeden. Deze intentie kan vervolgens in daadwerkelijk gedrag uitmonden.

Regressie-analyse kan via verschillende statistische programma's worden uitgevoerd, zoals SPSS, R en JASP, waarbij in het bijzonder het laatstgenoemde programma óók geschikt is indien voor SEM in plaats van regressie-analyse wordt gekozen.

Voor de invloed van categorische achtergrondvariabelen (bijvoorbeeld regio, opleiding, geslacht) kan gecontroleerd worden door deze te vertegenwoordigen via 'dummies' (met een conceptueel betekenisvolle referentiecategorie). Metrische variabelen zoals leeftijd worden niet gecategoriseerd, tenzij er vooraf conceptuele redenen zijn om naar specifieke groepen (bijvoorbeeld 65+) te kijken. Door vervolgens interactietermen tussen gedragsbepalers en achtergrondvariabelen in de analyse op te nemen, kan geïdentificeerd worden welke gedragsbepalers een sterkere of juist minder sterke rol spelen onder bepaalde groepen.

5 Interpretatie van resultaten

In het geval van regressie-analyse dient bij de identificatie van de voor (intentie tot) een specifiek gedrag relevante gedragsbepalers gekeken te worden naar de gedragsbepalers die daadwerkelijk een statistisch significant verband vertonen (aan de hand van p-waarden).

In het geval van SEM dient voor elke gedragsbepaler naar een combinatie van meerdere coëfficiënten (en hun bijbehorende p-waarden) gekeken te worden, teneinde te bepalen of een gedragsbepaler een direct en/of indirect effect heeft op gedrag(sintentie).

Naast de identificatie van significante en niet-significante gedragsbepalers, is het tevens van belang te kijken naar de algehele 'modelfit'. Zowel in het geval van regressie-analyse als SEM kan dat via de (adjusted) R² – een graadmeter voor het percentage variantie in gedrag(sintentie) tussen respondenten dat kan worden verklaard middels de 9 CASI-gedragsbepalers. Een percentage van 30%-60% is gebruikelijk. Als de (adjusted) R² lager dan 30% uitvalt, dan wordt het gedrag matig verklaard door de meegenomen onafhankelijke variabelen. Als de (adjusted) R² hoger dan 60%, dan verklaart het model erg goed het onderzochte gedrag

Ook kan de (adjusted) R² gebruikt worden om meerdere modellen met elkaar te vergelijken, bijvoorbeeld of het toelaten van indirecte effecten (mediatie/SEM) leidt tot een verbetering in verklaringskracht (bijvoorbeeld kunnen we gedrag beter verklaren als we veronderstellen dat gedragsbepalers indirect, via praten over het gedrag, hieraan bijdragen?).